Lietas arhīva Nr. CA-0030-21/31
ECLI:LV:RAT:2021:0210.C04301111.2.S

SPRIEDUMS
Latvijas Republikas vārdā
Rīgā 2021.gada 10.februārī

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija:
tiesas sēdes priekšsēdētāja tiesnese Agnese Veita
tiesnesis Gvido Ungurs
tiesnese Dace Kantsone
ar tiesas sēžu sekretāri Litu Lapseli

atklātā tiesas sēdē izskatīja civillietu Rīgas tiesas apgabala prokuratūras prasībā Latvijas valsts Finanšu ministrijas personā interesēs pret /pers. A/ un SIA "/Nosaukums A/" par darījumu atzīšanu par spēkā neesošiem, nostiprinājumu dzēšanu zemesgrāmatā un īpašuma tiesību atzīšanu uz nekustamo īpašumu sakarā ar Rīgas tiesas apgabala prokurora apelācijas protestu un SIA "/Nosaukums A/" apelācijas sūdzību par Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 10.decembra spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] 2011.gada 20.aprīlī Rīgas tiesas apgabala prokuratūra cēlusi tiesā prasību Latvijas valsts Finanšu ministrijas personā interesēs pret atbildētājiem SIA "/Nosaukums B/", /pers. A/, SIA "/Nosaukums A/", AS "Danske Bank" Latvijas filiāli, /pers. B/, /pers. C/, /pers. D/, /pers. E/, /pers. F/, /pers. G/, /pers. H/ un /pers. I/ par darījumu atzīšanu par spēkā neesošiem, nostiprinājumu dzēšanu zemesgrāmatā un īpašuma tiesību atzīšanu uz nekustamo īpašumu, kurā lūgts:

- atzīt par spēkā neesošu 2006.gada 9.martā starp /pers. J/ un SIA "/Nosaukums B/" noslēgto pilnvarojuma līguma aktu;
- atzīt par spēkā neesošiem /pers. J/ piederošo nekustamo īpašumu /adrese A/ (zemesgabals 9 881 m^2), /adrese B/ (zemesgabals 2 360 m^2) un /adrese C/ (zemesgabals 3 121 m^2 ar dzīvojamo ēku un palīgceltni) /adrese C/, atsavinājuma līgumus ar atbildētājiem, kurus īpašnieces vārdā noslēgusi SIA "/Nosaukums B/";
- atzīt par spēkā neesošiem darījumus, ar kuriem ieguvēji strīdus nekustamos īpašumus atsavinājuši tālāk, kā arī apgrūtinājuši ar lietu tiesībām, noslēdzot ar AS "Danske Bank" un AS "Sampo Banka" nekustamo īpašumu /adrese B/ un /adrese C/, ieķīlājuma līgumus;
- dzēst uz apstrīdēto darījumu pamata attiecīgajos zemesgrāmatu nodalījumos izdarītos ierakstus un slēgt šos nodalījumus;
- atzīt strīdus nekustamos īpašumus par bezmantinieka mantu, atzīstot īpašuma tiesības Latvijas valstij Finanšu ministrijas personā.

Prasība attiecībā uz nekustamo īpašumu /adrese A/, pamatota ar turpmāk izklāstītajiem apstākļiem (ņemot vērā lietas izskatīšanas robežas apelācijas instances tiesā, lietas apstākļi un prasības juridiskais pamatojums attiecībā uz nekustamajiem īpašumiem /adrese B/ un /adrese C/, tālāk netiks izklāstīti, jo par tiem stājušies likumīgā spēkā Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 10.decembra spriedums, Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2016.gada 12.janvāra lēmums par tiesvedības izbeigšanu lietā daļā un 2016.gada 25.maija spriedums).

[1.1] 2006.gada 9.martā /pers. J/ notariālā akta kārtībā pilnvarojusi SIA "/Nosaukums B/" kārtot visas lietas sakarā ar nekustamo īpašumu reģistrāciju zemesgrāmatā uz pilnvardevējas vārda, kā arī pārvaldīt un apsaimniekot īpašumus un slēgt saistībā ar tiem visu veidu darījumus, tostarp atsavināšanas līgumus.

[1.2] 2006.gada 29.martā nekustamais īpašums /adrese A/, nostiprināts zemesgrāmatā uz /pers. J/ vārda.

[1.3] 2006.gada 21. un 24.aprīlī SIA "/Nosaukums B/", rīkojoties /pers. J/vārdā, noslēgusi pirkuma līgumus, ar kuriem (katrā līgumā pa 1/2 domājamai daļai) nekustamais īpašums /adrese A/, pārdots /pers. A/. Pircējas īpašuma tiesības zemesgrāmatā nostiprinātas 2006.gada 4.jūlijā.

[1.4] 2010.gada 15. un 16.septembrī /pers. A/, kuras vārdā uz 2009.gada 21.janvārī izdotas pilnvaras pamata rīkojies /pers. K/, noslēgusi pirkuma līgumus, ar kuriem (katrā pa 1/2 domājamai daļai) nekustamais īpašums /adrese A/, pārdots SIA "/Nosaukums A/", kas savas īpašuma tiesības zemesgrāmatā nostiprinājusi 2010.gada 21.septembrī.

[1.5] 2009.gada 17.decembrī /pers. J/ mirusi.

[1.6] Jūrmalas pilsētas policijā uzsākts kriminālprocess par krāpšanas faktu, pamatojoties uz /pers. J/ 2008.gada 15.aprīļa iesniegumu, kurā norādīts, ka 2006.gada februārī cietušās dzīvesvietā ieradies /pers. L/ un informējis viņu par iespēju zaudēt īpašumus nodokļu parāda dēļ, piedāvājot palīdzēt sakārtot īpašumu ierakstīšanu zemesgrāmatā un nokārtot nodokļu samaksu.

2006.gada 9.martā uz /pers. J/ mājām /pers. L/ atvedis viņam pazīstamu notāru, kuram bijis iepriekš sagatavots dokuments. Notārs šo dokumentu viņai nav nolasījis, tā saturu nav izskaidrojis un norakstu nav atstājis.

Taču tā kā /pers. L/ paskaidrojis, ka tā ir pilnvara, kas vajadzīga īpašumu ierakstīšanai zemesgrāmatā, /pers. J/ notāra sagatavoto dokumentu parakstījusi, to līdz galam neizlasot. Pēc tam /pers. L/ iedevis /pers. J/ 10 000 Ls, kā arī aizvedis viņu uz banku, kur no iedotās naudas samaksāts nekustamā īpašuma nodokļu parāds vairāk nekā 5 000 Ls, bet atlikusī daļa noguldīta bankas kontā.

Kad grasījusies maksāt kārtējo īpašuma nodokli 2008.gada aprīlī, /pers. J/ uzzinājusi, ka īpašumi viņai vairs nepieder, kaut gan nekad nav vēlējusies īpašumus atsavināt vai pilnvarot kādu citu to izdarīt. Pilnvarojuma līguma akts ir noslēgts pretēji /pers. J/ interesēm.

[1.7] Kompleksajā stacionārajā tiesu psihiatriskās un tiesu psiholoģiskās ekspertīzes atzinumā secināts, ka pilnvarojuma līguma ar SIA "/Nosaukums B/" noslēgšanas laikā, t.i., 2006.gada 9.martā /pers. J/ bijuši psihiski traucējumi – vaskulāra demence (plānprātība), ko izraisījusi progresējoša cerebrālā ateroskleroze, un šo psihisko traucējumu dēļ viņa nav spējusi saprast savu darbību nozīmi un saprātīgi tās vadīt. Viņa nav bijusi spējīga izprast savas rīcības jēgu un parakstītā pilnvarojuma juridiskās sekas, kā arī nav spējusi saprātīgi izvērtēt ekonomisko situāciju un norises valstī, sev piederošo īpašumu tirgus vērtību un pārdošanas iespējas, pie pilnvarojuma parakstīšanas iedotās naudas 10 000 Ls apmērus un nozīmi konkrētajā situācijā.

[1.8] 2006.gada 21. un 24.aprīlī noslēgtos pirkuma līgumus (pircēja /pers. A/), pārdevējas /pers. J/ vārdā no SIA "/Nosaukums B/" puses parakstījis tās valdes priekšsēdētājs /pers. K/, kurš vēlāk pircējas vietā maksājis šī nekustamā īpašuma nodokli.

/pers. K/ parakstījis arī 2010.gada 15. un 16.septembrī ar SIA "/Nosaukums A/" noslēgtos nekustamā īpašuma /adrese A/, pirkuma līgumus gan

kā pārdevējas /pers. A/ pilnvarnieks, gan kā pircējas SIA "/Nosaukums A/" amatpersona. Līgumā pielīgtā pirkuma maksa 100 000 Ls nav maksāta, jo par norēķinu kalpojusi /pers. A/ parāda dzēšana /pers. K/, kurš savu prasījumu cedējis SIA "/Nosaukums A/".

Norādītie apstākļi liecina, ka minētie darījumi slēgti ar mērķi noslēpt patieso labuma guvēju – /pers. K/, kurš ir gan SIA "/Nosaukums B/", gan SIA "/Nosaukums A/" pārstāvis.

Turklāt visi nekustamā īpašuma /adrese A/, pirkuma līgumi slēgti attiecībā uz īpašuma 1/2 domājamo daļu, kas norāda uz darījumu dalībnieku gribu liegt pašvaldībai izmantot likumā noteiktās pirmpirkuma tiesības.

SIA "/Nosaukums A/" faktiski bez atlīdzības ieguvusi īpašumu, kura kadastrālā vērtība 2010.gadā bijusi 166 001 Ls.

Tādējādi visi darījumi ar nekustamo īpašumu ir fiktīvi, jo noslēgti ar mērķi apiet likumu, un tādēļ nav spēkā.

Prasības pieteikumā attiecībā uz nekustamo īpašumu (zemesgabalu 9 881 m^2 platībā) /adrese A/, lūgts:

- atzīt par spēkā neesošiem 2006.gada 21.aprīlī un 24.aprīlī starp /pers. J/, kuras vārdā rīkojusies SIA "/Nosaukums B/", un /pers. A/ noslēgtos īpašuma 1/2 domājamās daļas pirkuma līgumus un 2010.gada 15.septembrī un 16.septembrī starp /pers. A/ un SIA "/Nosaukums A/" noslēgtos nekustamā īpašuma 1/2 domājamās daļas pirkuma līgumus;

- dzēst Jūrmalas pilsētas zemesgrāmatas nodalījumā Nr./numurs/uz šo darījumu pamata izdarītos nostiprinājumus un slēgt šo nodalījumu;

- atzīt nekustamo īpašumu /adrese A/, ar kadastra Nr. /kadastra numurs/par bezmantinieka mantu, atzīstot īpašuma tiesības Latvijas valstij Finanšu ministrijas personā.

Prasība pamatota ar Prokuratūras likuma 2., 17. un 21.pantu, Civillikuma 1., 416., 927., 1036., 1041., 1044., 1063., 1403., 1409., 1415., 1427., 1437., 1440., 1445., 1459., 1480., 1592., 2289., 2301. un 2304.pantu, likuma "Par valsts un pašvaldību zemes īpašuma tiesībām un to nostiprināšanu zemesgrāmatās" 8.panta sesto daļu.

[2] Ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 10.decembra spriedumu prasība apmierināta daļēji.

Atzīts par spēkā neesošu 2006.gada 9.martā starp /pers. J/ un SIA "/Nosaukums B/" noslēgtais pilnvarojuma līguma akts. Attiecībā uz nekustamo īpašumu /adrese A/, atzīti par spēkā neesošiem 2006.gada 21. un 24.aprīlī noslēgtie pirkuma līgumi starp SIA "/Nosaukums B/" un /pers. A/ un 2010.gada 15. un 16.septembrī noslēgtie pirkuma līgumi starp /pers. A/ un SIA "/Nosaukums A/".

Noraidīta prasība daļā par zemesgrāmatu nodalījumu slēgšanu, nekustamo īpašumu atzīšanu par bezmantinieka mantu un īpašuma tiesību atzīšanu Latvijas valstij Finanšu ministrijas personā.

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 10.decembra spriedums daļā, ar kuru par spēkā neesošu atzīts 2006.gada 9.martā starp /pers. J/ un SIA "/Nosaukums B/" noslēgtais pilnvarojuma līguma akts un par spēkā neesošiem atzīti atsavinājuma līgumi, kurus /pers. J/ vārdā noslēgusi SIA "/Nosaukums B/", tostarp 2006.gada 21. un 24.aprīlī ar /pers. A/ noslēgtie nekustamā īpašuma /adrese A/, 1/2 domājamās daļas pirkuma līgumi, kā nepārsūdzēts stājies likumīgā spēkā.

Spriedums prasības noraidītajā daļā un daļā, ar kuru atzīti par spēkā neesošiem 2010.gada 15. un 16.septembrī starp /pers. A/ un SIA "/Nosaukums A/" noslēgtie pirkuma līgumi par nekustamo īpašumu /adrese A/, pamatots ar turpmāk norādīto.

[2.1] Ievērojot Civillikuma 1.pantu, par spēkā neesošiem atzīstami 2010.gada 15.septembrī un 2010.gada 16.septembrī starp /pers. A/ un SIA "/Nosaukums A/" noslēgtie pirkuma līgumi, ar kuriem pa daļām (1/2 domājamā daļa katrā līgumā) viss nekustamais īpašums /adrese A/, pārdots SIA "/Nosaukums A/".

[2.1.1] Apstrīdētos pirkuma līgumus /pers. A/ vārdā slēdzis pilnvarnieks /pers. K/, kurš abos darījumos pārstāvējis arī otru pusi SIA "/Nosaukums A/" kā valdes priekšsēdētājs.

/pers. K/ ir viens no /pers. J/ pilnvarnieka SIA "/Nosaukums B/" pārstāvjiem, un tādējādi nav šaubu, ka viņš kā SIA "/Nosaukums B/" amatpersona bija informēts par pilnvarojuma līguma noslēgšanas apstākļiem, kā arī zināja šo līgumu saturu.

/pers. A/ savas īpašuma tiesības uz nekustamo īpašumu /adrese A/, nostiprinājusi zemesgrāmatā 2006.gada 4.jūlijā, bet pilnvaru rīkoties ar minēto īpašumu /pers. K/ viņa izsniegusi 2009.gada 21.janvārī.

No lietā esošajām /pers. K/ bankas konta izdrukām secināms, ka vēl divus gadus pirms pilnvaras saņemšanas /pers. K/ ir maksājis par tolaik /pers. A/ piederošo īpašumu /adrese A/, nekustamā īpašuma nodokli.

Pirkuma līgumi starp /pers. A/ un SIA "/Nosaukums A/" ir noslēgti pēc tam, kad pēc /pers. J/ iesnieguma par krāpšanu jau uzsākts kriminālprocess.

[2.1.2] Ņemot vērā tiesību doktrīnā (*sk. Konradi F., Valters F. (Sast.). Civillikumi ar paskaidrojumiem. Otrā grāmata. Lietu tiesības. Rīga: „Grāmatrūpnieks" izdevumā. 1935, 58. lpp.*) doto Civillikuma 910.panta satura skaidrojumu, atzīstams, ka /pers. K/, kurš gan kā SIA "/Nosaukums B/" un SIA "/Nosaukums A/" amatpersona un arī /pers. A/ pilnvarnieks ir piedalījies visu nekustamā īpašuma /adrese A/, atsavināšanas darījumu slēgšanā, bija zināmi visi pilnvarojuma līguma ar /pers. J/ noslēgšanas apstākļi un to saturs, kuru dēļ tiesa šo pilnvarojuma līgumu ir atzinusi par spēkā neesošu.

Pilnvarojuma līguma un vēlāko darījumu noslēgšanas mērķis bijis vērsts uz /pers. J/ piederošo īpašumu atsavināšanu pretēji viņas gribai, līdz ar ko atzīstams, ka nav nedz faktiska, nedz juridiska pamata uzskatīt, ka SIA "/Nosaukums A/" nekustamo īpašumu /adrese A/, ir ieguvusi tiesiski, tādēļ SIA "/Nosaukums A/" atzīstama par ļaunticīgu ieguvēju (Civillikuma 910.pants), bet visi nekustamā īpašuma /adrese A/, atsavināšanas darījumi ir atzīstami par spēkā neesošiem.

[2.1.3] To, ka darījumu noslēgšanas mērķis bijis vērsts uz likuma apiešanu, apstiprina arī apstāklis, ka lietā iztrūkst pierādījumu pirkuma maksas izdarīšanai.

No /pers. A/ un SIA "/Nosaukums A/" noslēgtajiem nekustamā īpašuma pirkuma līgumiem, uz kuru pamata par nekustamā īpašuma /adrese A/, īpašnieku kļuvusi SIA "/Nosaukums A/", secināms, ka norēķināšanās par visu nekustamā īpašuma pirkumu 100 000 Ls (50 000 Ls katrā līgumā) pirkuma līgumos ir noteikta, ieskaitot tajā /pers. A/ 100 000 Ls parādu SIA "/Nosaukums A/", ko cesijas ceļā SIA "/Nosaukums A/" ieguvusi no iepriekšējā /pers. A/ kreditora pēc aizdevuma līguma – /pers. K/.

Minētie aizdevuma un cesijas līgumi lietā nav iesniegti, un 100 000 Ls parāda esība ir apšaubāma, jo atbilstoši likuma "Par grāmatvedību" prasībām tam būtu jābūt atspoguļotam SIA "/Nosaukums A/" grāmatvedības uzskaites dokumentos, bet lietā par to pierādījumu nav. Minētais dod pamatu piekrist prasībā norādītajam, ka nekustamā īpašuma /adrese A/, atsavināšanas līgumi ir vērtējami kā fiktīvi darījumi, kas slēgti ar mērķi apiet likumu, noslēpjot patieso labuma guvēju.

[2.1.4] Atbildētāja/pers. A/ arī nav iesniegusi rakstveida iebildumus pret prasību, kā arī pati uz tiesas sēdēm nav ieradusies, kas ir par pamatu secināt, ka atbildētājai nav nekādu iebildumu pret prasību un tajā norādītajiem argumentiem.

[2.2] Secinot, ka starp /pers. A/ un SIA "/Nosaukums A/" noslēgtie pirkuma līgumi ir atzīstami par spēkā neesošiem, atzīstams, ka dzēšams ir uz šo līgumu pamata izdarītais īpašuma tiesību nostiprinājums zemesgrāmatā kā SIA "/Nosaukums A/", tā arī /pers. A/, savukārt dzēšot šīm atbildētājām īpašuma tiesību nostiprinājumus uz nekustamo īpašumu /adrese A/, Jūrmalas pilsētas zemesgrāmatas nodalījumā Nr./numurs/atjaunojas iepriekšējais īpašuma tiesību nostiprinājums uz šo īpašumu uz /pers. J/ vārda.

[2.3] Prasījumi par nekustamā īpašuma /adrese A/, atzīšanu par bezmantinieka mantu un īpašuma tiesību atzīšanu Latvijas valstij Finanšu ministrijas personā uz šo īpašumu, ir noraidāmi.

Atbilstošo Civillikuma 416.panta pirmajai daļai: ja pēc mantojuma atstājēja nāves viņam mantinieki nav palikuši vai šie mantinieki likumiskā termiņā pēc publikācijas par mantojuma atklāšanos nav ieradušies vai nav pierādījuši savas mantojuma tiesības, tad manta piekrīt valstij.

Rīgas tiesas apgabala prokuratūra kā mantinieku neesamības pierādījumu 2009.gada 17. decembrī mirušajai /pers. J/ iesniegusi Latvijas Zvērinātu notāru padomes 2011.gada 3.janvāra vēstuli, kurā norādīts, ka /pers. J/ kā mantojuma atstājēja nav reģistrēta.

No minētās vēstules secināms, ka Civillikuma 693.panta trešajā daļā noteiktajā gada laikā pēc mantojuma atklāšanās (/pers. J/ nāves dienas) neviena persona ar iesniegumu par mirušās atstātā mantojuma pieņemšanu pie zvērinātiem notāriem nav vērsusies.

Saskaņā ar Civillikuma 685.pantu mantojuma prasība noilgst pēc piecu gadu notecējuma, skaitot no tās dienas, kad radusies tiesība šo prasību celt, līdz ar to secināms, ka iespējamie /pers. J/ mantinieki ir tiesīgi vēl līdz 2014.gada 17.decembrim celt mantojuma prasību un pierādīt savas tiesības uz atstāto mantojumu.

Ņemot vērā minēto, secināms, ka šobrīd nav pamata 2009.gada 17.decembrī mirušajai /pers. J/ piederošo nekustamo īpašumu /adrese A/, atzīt par bezmantinieka mantu un atzīt uz to īpašuma tiesības Latvijas valstij Finanšu ministrijas personā.

[3] Apelācijas protestu par pirmās instances tiesas spriedumu daļā, ar kuru prasība noraidīta, iesniedzis Rīgas tiesas apgabala prokurors, norādot šādus argumentus sprieduma nepareizībai.

[3.1] Apstāklis, ka uz prasības iesniegšanas un izskatīšanas brīdi vēl nav iestājies mantojuma prasības noilgums, nevar būt par pamatu, lai strīdus objektu neatzītu par bezmantinieka mantu, kas piekrīt valstij.

Tiesas motīvi par to, ka prasība daļā par nekustamo īpašumu atzīšanu par bezmantinieka mantu un īpašuma tiesību atzīšanu valstij ir noraidāma, ir nepareiza, jo negatīvu faktu nav iespējams pierādīt. Pierādīt var tikai pozitīvu faktu – ja mantinieki būtu, viņi pieteiktos un celtu prasību atbilstoši Civillikuma normām.

Tiesai bija jākonstatē, ka pie apstākļiem, kad no /pers. J/ valdījuma nelikumīgi noslēgtu darījumu rezultātā ir izgājuši nekustamie īpašumi, kas pēc /pers. J/ nāves piekritīgi valstij, ir pamats atzīt valstij Finanšu ministrijas personā īpašuma tiesības uz nekustamajiem īpašumiem.

[4] Atbildētāja SIA "/Nosaukums A/" iesniegusi apelācijas sūdzību par pirmās instances tiesas spriedumu daļā, ar kuru par spēkā neesošiem atzīti 2010.gada 15. un 16.septembrī starp /pers. A/ un SIA "/Nosaukums A/" noslēgtie nekustamā īpašuma /adrese A/, 1/2 domājamās daļas pirkuma līgumi un dzēstas zemesgrāmatā nostiprinātās SIA "/Nosaukums A/" īpašuma tiesības.

Sprieduma nepareizībai apelācijas sūdzībā cita starpā norādīti šādi argumenti.

[4.1] Tiesa nepamatoti norādījusi, ka nekustamā īpašuma /adrese A/, atsavināšanas līgumi ir vērtējami kā fiktīvi darījumi, kas slēgti ar mērķi apiet likumu, slēpjot patieso labuma guvēju. Spriedumā nav norādīts, kura persona atzīta par "patieso labuma guvēju", šāds nekonkrēts secinājums pārkāpj pienākumu izspriest lietu pēc būtības un nelikumīgi pamato spriedumu ar nekonkrētiem apstākļiem.

[4.2] Tiesa nav vērtējusi argumentus, ka juridiskās personas labticība nav vērtējama, izdarot secinājumus par fiziskas personas rīcību un saistību esību vai neesību ar juridisko personu.

Spriedumā nepamatoti secināts, ka /pers. K/ "bijis informēts par pilnvarojuma līguma noslēgšanas apstākļiem", nav minēts neviens konkrēts līguma noslēgšanas apstāklis, kam būtu norādīts juridisks novērtējums, nav norādīts, uz kura pierādījuma pamata izdarīts minētais secinājums.

[4.3] Tiesa nepamatoti norādījusi uz apstākli, ka /pers. K/ ir maksājis nekustamā īpašuma nodokli par īpašumu /adrese A/, jo nekustamā īpašuma nodokļa samaksa par citai personai piederošo nekustamo īpašumu nav aizliegta saskaņā ar likumu un nav uzskatāma par labiem tikumiem pretēju darbību.

[4.4] Tiesa nepamatoti norādījusi, ka par nekustamā īpašuma atsavināšanas darījumu

slēgšanu ar mērķi apiet likumu liecina aizdevuma un cesijas līgumu, kā arī SIA "/Nosaukums A/" grāmatvedības uzskaites dokumentu neiesniegšana saistībā ar pirkuma maksu 100 000 Ls.

[5] Izskatot lietu sakarā ar Rīgas tiesas apgabala prokurora protestu un SIA "/Nosaukums A/" apelācijas sūdzību, ar Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2016.gada 25.maija spriedumu prasība daļā par 2010.gada 15. un 16.septembra pirkuma līgumu atzīšanu par spēkā neesošiem, SIA "/Nosaukums A/" zemesgrāmatā nostiprināto īpašuma tiesību dzēšanu, nekustamā īpašuma /adrese A/, atzīšanu par bezmantinieka mantu un īpašuma tiesību atzīšanu valstij noraidīta un no Finanšu ministrijas SIA "/Nosaukums A/" labā piedzīti tiesas izdevumi 1 835,50 *euro*.

[6] Senāts, izskatot lietu kasācijas kārtībā, ar 2018.gada 30.oktobra spriedumu nospriedis Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2016.gada 25.maija spriedumu atcelt daļā, ar kuru noraidīta prokurora prasība par 2010.gada 15. un 16.septembrī starp /pers. A/ un SIA "/Nosaukums A/" noslēgtā nekustamā īpašuma /adrese A/, pirkuma līguma atzīšanu par spēkā neesošu, ieguvēja īpašuma tiesību dzēšanu zemesgrāmatā un īpašuma atzīšanu par valstij piekritīgu bezmantinieka mantu, un lieta šajā daļā nodota jaunai izskatīšanai Rīgas apgabaltiesai kā apelācijas instances tiesai.

[7] Apelācijas instances tiesas sēdē Rīgas tiesas apgabala prokuratūras prokurors Lauris Guļāns prasību un apelācijas protestu uzturēja saskaņā ar tajā norādītajiem argumentiem, SIA "/Nosaukums A/" apelācijas sūdzību neatzina. Papildu paskaidroja, ka atbildētāja, būdama juridiskā persona, ir nelabticīgs ieguvējs, jo tās pārstāvis par visiem prettiesiskajiem darījumiem zinājis, jo tie slēgti ar viņa aktīvām darbībām.

Finanšu ministrijas pilnvarotais pārstāvis /pers. M/ apelācijas protestu un prasību atzina par pamatotu, apelācijas sūdzību neatzina.

Atbildētājas SIA "/Nosaukums A/" pilnvarotais pārstāvis /pers. N/ apelācijas sūdzību uzturēja saskaņā ar tajā norādītajiem argumentiem. Apelācijas protestu neatzina, lūdza prasību noraidīt. Papildus paskaidroja, ka nelabticības fakts nav pierādīts.

Atbildētāja/pers. A/ uz tiesas sēdi nav ieradusies. No lietas materiāliem redzams, ka viņai par tiesas sēdes laiku un vietu pienācīgi paziņots, par savas neierašanās iemesliem viņa tiesu nav informējusi un atlikt lietas izskatīšanu nav lūgusi. Tādējādi, nekonstatējot Civilprocesa likuma 209. un 210.pantā noteiktos pamatus lietas izskatīšanas atlikšanai, tiesas kolēģija atzīst, ka lieta izskatāma /pers. A/ prombūtnē.

Motīvu daļa

[8] Noklausījusies tiesas sēdē klātesošo lietas dalībnieku paskaidrojumus un novērtējusi tos kopsakarā ar lietas materiāliem, Civillietu tiesas kolēģija atzīst, ka apelācijas protests ir pamatots, bet apelācijas sūdzība ir nepamatota, un prasība tās uzturētāja daļā ir apmierināma.

[9] Kā iepriekš jau norādīts (*skat. šī sprieduma 2.punktu*), starp /pers. J/ un SIA "/Nosaukums B/" 2006.gada 9.martā noslēgtais pilnvarojuma līguma akts un 2006.gada 21. un 24.aprīlī noslēgtie nekustamā īpašuma /adrese A/, atsavinājuma līgumi, ar kuriem SIA "/Nosaukums B/" kā /pers. J/ pārstāvis viņai piederošo strīdus nekustamo īpašumu pārdevusi /pers. A/, ir atzīti par spēkā neesošiem. Spriedums daļā, ar kuru konstatēta pilnvarojuma akta absolūta spēkā neesība pilnvardevējas gribas defekta dēļ, kā arī atzīta uz šīs pilnvaras pamata SIA "/Nosaukums B/" noslēgto pirkuma līgumu spēkā neesība, ir stājies likumīgā spēkā.

Šobrīd strīds pastāv par 2010.gada 15. un 16.septembrī starp SIA "/Nosaukums A/" un /pers. A/ noslēgto pirkuma līgumu spēkā esību un uz šo līgumu pamata SIA "/Nosaukums A/" iegūtajām īpašuma tiesībām uz nekustamo īpašumu /adrese A/.

Kā atzinis Senāts, izskatot šo lietu kasācijas kārtībā (*skat. Senāta sprieduma 8.punktu*), konkrētā strīda pareizai izšķiršanai juridiska nozīme ir apstāklim, vai atbildētāja (SIA "/Nosaukums A/"), no kuras tiek atprasīts īpašums, to ir ieguvusi kā labticīgs vai ļaunticīgs ieguvējs.

[10] Saskaņā ar Civillikuma 1592.pantu, uz kuru prokurors atsaucies prasībā, neviens līgums, kas veicina kaut ko pretlikumīgu, netikumīgu vai negodīgu, nesaista, bet minētā likuma 1415.pantā noteikts, ka neatļauta un nepieklājīga darbība, kuras mērķis ir pretējs reliģijai, likumiem vai labiem tikumiem, vai kura vērsta uz to, lai apietu likumu, nevar būt par tiesiska darījuma priekšmetu; tāds darījums nav spēkā.

Saistībā ar šo judikatūrā norādīts, ka Civillikuma 1592.panta piemērošanā juridiska nozīme ir ne vien darījuma priekšmetam (par ko puses ir vienojušās līgumā), bet arī līguma mērķim un līguma dalībnieku motīvam, kura dēļ tie ir noslēguši līgumu (ko puses vēlējušās sasniegt, noslēdzot attiecīgo līgumu). Tas nozīmē, pat ja līgums ārēji ir tiesisks, tas ir, likumā noteiktajā kārtībā puses ir noslēgušas likumā paredzētu līgumu, piemēram, pirkuma vai dāvinājuma līgumu, to saskaņā ar Civillikuma 1592.pantu var atzīt par spēkā neesošu, ja tiek konstatēts, ka ar to puses ir veicinājušas ko pretlikumīgu, netikumīgu vai negodīgu. Tādējādi Civillikuma 1592.panta tiesiskā sastāva pazīmes ir jāsaista ne vien ar līguma priekšmetu, bet arī ar līguma mērķi un tā dalībnieku motīviem (*sk., piem., Augstākās tiesas 2009.gada 26.augusta spriedumu lietā Nr. SKC-190/2009 (C04286806)*).

Tāpat arī Civillikuma 1415.panta tiesiskā sastāva elementu konstatēšanai ir nepieciešama darījuma noslēgšanas apstākļu un darījuma dalībnieku gribas patieso motīvu noskaidrošana, jo, lai arī minētā tiesību norma ir iekļauta likuma sadaļā par darījuma priekšmetu, patiesībā tā regulē jautājumus par darījuma mērķi un motīvu (*causa*), kas ir pats par sevi atsevišķs un patstāvīgs darījuma elements, kurš izvērtējams atsevišķi no darījuma priekšmeta. (..) Līdz ar to, ja pat ārēji darījums ir tiesisks (piem., formāli likumīgi noslēgts pirkuma līgums), tad, izvērtējot tā pamatā esošos motīvus, pastāv iespēja darījumu atzīt par spēkā neesošu (*sk. Tiesu prakses apkopojumu par Civillikuma 1415.panta piemērošanu, 2008, 36.lpp.*).

Tādējādi jautājums par apstrīdēto darījumu spēkā esību ir apspriežams atbilstoši Civillikuma 1415. un 1592.pantam, vērtējot darījuma dalībnieku attieksmi pret darījumu, kas ļautu izdarīt pamatotus secinājumus, vai strīdus īpašums ir iegūts labticīgi.

[11] No prasības pieteikumā norādītā izriet, ka atbildētāju rīcība vērsta uz likuma apiešanu ar mērķi par nesamērīgi zemu cenu (pretēji pilnvardevējas interesēm) iegūt viņai piederošo strīdus īpašumu.

Lietā nav strīda, ka strīdus nekustamā īpašuma 2006.gada 21. un 24.aprīlī noslēgtos atsavinājuma līgumus pārdevējas /pers. J/ vārdā kā pilnvarnieces SIA "/Nosaukums B/" amatpersona parakstījusi tā pati fiziskā persona, kura parakstījusi 2010.gada 15. un 16.septembrī noslēgtos pirkuma līgumus, ar kuriem strīdus nekustamais īpašums atsavināts tālāk, pārstāvot gan pārdevēju /pers. A/ kā viņas pilnvarnieks, gan pircēju SIA "/Nosaukums A/" kā tās amatpersona. Tātad šī persona nevarēja nezināt par darījuma noslēgšanas apstākļiem.

Nav strīda arī par to, ka pēdējos divos atsavinājuma darījumos kā pirkuma maksa ir norādīta 50 000 Ls par nekustamā īpašuma katru 1/2 domājamo daļu, kas tiek dzēsta ar pārdevējas /pers. A/ parāda saistībām pēc 2006.gada 11.decembra aizdevuma līguma pret šo pašu fizisko personu, kura vēl pirms pilnvarojuma attiecību nodibināšanas /pers. A/ vietā maksājusi strīdus nekustamā īpašuma nodokli. Ziņu par šādas rīcības loģisku izskaidrojumu lietā nav.

Kaut arī strīdus īpašuma atsavināšanas darījumu dalībnieki ir dažādas juridiskas personas, jāņem vērā, ka juridiskās personas savu gribu pauž un realizē caur savām amatpersonām un darbiniekiem – šo personu darbības ir pašas juridiskās personas darbības.

No minētajiem faktiem kopsakarā ir acīmredzami, ka visos atsavinājuma darījumos ir piedalījusies viena un tā pati fiziskā persona. Turklāt šī persona ir slēgusi arī aizdevuma un cesijas līgumu (izsniegusi aizdevumu un no aizdevuma līguma izrietošo prasījumu cedējusi atbildētājai), kas izmantoti kā apstiprinājums pirkuma maksas 100 000 Ls veikšanai ieskaita veidā.

Kā norādījis Senāts savā spriedumā šajā lietā, visu iepriekš minēto apstākļu kopumā ir saskatāmas savstarpējas sakarības, kas nevar neizraisīt šaubas nedz par darījumu noslēgšanas mērķa atbilstību likumam, nedz par ieguvējas SIA "/Nosaukums A/" labticību.

[12] Atbilstoši prasības pieteikumā norādītajam darījumu mērķis bijis bez atlīdzības iegūt vērtīgu nekustamo īpašumu.

Senāts, izskatot šo lietu kasācijas kārtībā, 2018.gada 30.oktobra spriedumā norādījis, ka strīdā nozīme ir pirkuma cenas samaksas faktam. Norāde pirkuma līgumā par to, ka samaksa notiek ar ieskaitu, neesot pierādījumiem par naudas līdzekļu nolīgtās pirkuma cenas apmērā nonākšanu pircējas mantā, samaksas faktu neapstiprina. Ņemot vērā Civillikuma 1838.pantā noteikto, samaksas fakts jāpierāda tam, kas to apgalvo. Tas nozīmē, ka ieguvējam, no kura īpašums tiek atprasīts labticības trūkuma dēļ, lai atspēkotu vienu no prasības pamata faktiem, ir jāpierāda pirkuma cenas samaksa (*skat. Senāta sprieduma 11.punktu*).

Atbildētāja SIA "/Nosaukums A/" apelācijas instances tiesai ir iesniegusi 2006.gada 11.decembra aizdevuma līgumu par 200 000 Ls izsniegšanu /pers. A/ (lietas 5.sējuma 153., 154.lapa) un 2006.gada 11.decembra hipotēkas līgumu, ar kuru /pers. A/ no 2006.gada 11.decembra aizdevuma līguma izrietošo saistību nodrošināšanai ieķīlājusi sev piederošo nekustamo īpašumu /adrese D/, nosakot kopējā nodrošinātā prasījuma summu 3 000 000 Ls (lietas 5.sējuma 157., 158.lapa).

Minētie darījumi tik tiešām apstiprina dažādu darījuma tiesisko attiecību pastāvēšanu starp /pers. A/ un SIA "/Nosaukums A/", kā to tiesas sēdē norādīja atbildētājas pārstāvis, taču, kā atzīst Civillietu tiesas kolēģija, tie nekādā veidā nepierāda apstrīdētajos 2010.gada 15. un 16.septembra pirkuma līgumos noteiktās pirkuma maksas samaksu. Pierādījumi tam, ka SIA "/Nosaukums A/" mantā jebkad būtu nonācis prasījums pret /pers. A/ apstrīdētajos atsavinājuma darījumos norādītajā pirkuma maksas apmērā, kas, secīgi, varēja tikt izmantots pirkuma maksas samaksai, lietā nav iesniegti. Arī apelācijas instances 2021.gada 11.janvāra tiesas sēdē SIA "/Nosaukums A/" pārstāvis norādīja, ka citu pierādījumu par norēķinu kārtību atbildētājas rīcībā nav (audioprotokols [00:31:33]).

Tādējādi secināms, ka atbildētāja SIA "/Nosaukums A/" ar objektīviem un pārliecinošiem pierādījumiem nav pierādījusi pirkuma samaksas faktu, kas apstiprina, ka apstrīdētie darījumi noslēgti ar mērķi apiet likumu (Civillikuma 2002., 2004.pants) un iegūtu īpašumu bez atlīdzības. Vēl jo vairāk izskatāmās lietas konstatētajos apstākļos tas norāda uz to, ka SIA "/Nosaukums A/" nekustamo īpašumu /adrese A/, nav ieguvusi tiesiski un tā atzīstama par ļaunticīgu ieguvēju (Civillikuma 910.pants).

Ņemot vērā minēto, kā arī šī sprieduma 11.punktā norādīto, Civillietu tiesas kolēģija, analogi pirmās instances tiesai atzīst, ka 2010.gada 15. un 16.septembra pirkuma līgumi, kas noslēgti starp /pers. A/ un SIA "/Nosaukums A/", par nekustamā īpašuma /adrese A/, pirkumu ir atzīstami par spēkā neesošiem (Civillikuma 1415., 1592.pants), izbeidzot SIA "/Nosaukums A/" uz šo darījumu pamata nostiprinātās īpašuma tiesības Jūrmalas pilsētas zemesgrāmatas nodalījumā Nr./numurs/(Civillikuma 1480.pants).

[13] Atbilstoši Civillikuma 416.panta pirmajai daļai: ja pēc mantojuma atstājēja nāves viņam mantinieki nav palikuši (..), tad manta piekrīt valstij.

No Latvijas Zvērinātu notāru padomes 2011.gada 3.janvāra vēstules (lietas 1.sējuma 127.lapa) izriet, ka 2009.gada 17.decembrī mirusī /pers. J/ kā mantojuma atstājēja nav reģistrēta.

Tā kā /pers. A/ un SIA "/Nosaukums A/" īpašuma tiesību nostiprinājumi uz nekustamo īpašumu /adrese A/, zemesgrāmatās ir izbeigti, un lietā nav ziņu, kas apliecinātu /pers. J/ mantinieku esību, Civillietu tiesas kolēģija atzīst, ka viņai piederējušais nekustamais īpašums piekrīt valstij (Civillikuma 416.panta pirmā daļa), līdz ar ko īpašuma tiesības uz to ir atzīstamas Latvijas valstij Finanšu ministrijas personā (likuma "Par valsts un pašvaldību zemes īpašuma tiesībām un to nostiprināšanu zemesgrāmatās" 8.panta sestā daļa). Secīgi, tiesas kolēģija nekonstatē pamatu attiecīgā zemesgrāmatas nodalījuma slēgšanai.

[14] Pirmās instances tiesa lietas faktiskos apstākļus prasības daļā par darījumu apstrīdēšanu ir novērtējusi juridiski pareizi un pamatoti taisījusi spriedumu par prasības apmierināšanu. Apelācijas sūdzībā norādītie argumenti apstiprinājumu nav guvuši. Savukārt apelācijas protestā norādītais ir apstiprinājies.

[15] Civilprocesa likuma 42.pants reglamentē nesamaksāto tiesas izdevumu atlīdzināšanu valstij, un tā pirmā daļa noteic, ka tiesas izdevumi, ja prasītājs no to samaksāšanas bijis atbrīvots, piespriežami no atbildētāja valsts ienākumos proporcionāli apmierinātajai prasījuma daļai.

[15.1] Saskaņā ar Civilprocesa likuma 43.panta pirmās daļas 5.punktu prokurori, ceļot prasību, ir atbrīvoti no valsts nodevas samaksas.

Tā kā prasījums par darījumu atzīšanu par spēkā neesošiem un tai secīgi pakārtotie prasījumi tiek apmierināti, Civillietu tiesas kolēģija atzīst, ka no SIA "/Nosaukums A/" valsts ienākumos piedzenama valsts nodeva par prasību saskaņā ar Civilprocesa likuma 34.panta pirmās daļas 1.punkta "e" apakšpunktu (likuma redakcijā, kas bija spēkā prasības celšanas brīdī 2011.gada 20.aprīlī), jo šādā apmērā prasītājam tā būtu bijusi jāmaksā vispārējā kārtībā.

Atbilstoši Civilprocesa likuma 35.panta pirmās daļas 11.punktam prasības summa ir apstrīdēto darījumu kopējā summa, t.i., 100 000 Ls, līdz ar ko nesamaksātā valsts nodeva par apmierināto prasību, kas piedzenama no SIA "/Nosaukums A/" valsts ienākumos ir 1 220 Ls jeb 1 735,90 *euro*.

[15.2] Saskaņā ar Civilprocesa likuma 39. un 40.panta jēgu un būtību, apmierinot prasību, no SIA "/Nosaukums A/" valsts ienākumos piedzenami arī nesamaksātie ar lietas izskatīšanu saistītie izdevumi par tiesas pavēstu un citu tiesas dokumentu piegādāšanu un izsniegšanu.

Atbilstoši lietas uzziņas lapai (lietas 1.sējuma 2.lapa), Tiesu informācijas sistēmas pavēstu uzziņai un pasta iestāžu noteiktajiem tarifiem kopējie ar lietas izskatīšanu saistītie izdevumi šajā lietā ir 144,67 *euro*.

Daļa no minētajiem izdevumiem, proti, 114,17 *euro* jeb Ls 80,24 šajā lietā ir piedzīti no SIA "/Nosaukums B/" ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 10.decembra spriedumu, un šajā daļā spriedums kā nepārsūdzēts stājies likumīgā spēkā.

Tādējādi atlikusī nesamaksātā izdevumu daļa, kas piedzenama no SIA "/Nosaukums A/" valsts ienākumos, ir 30,50 *euro*.

[16] Atbilstoši Civilprocesa likuma 204.[1]pantam spriedumam daļā par tiesas izdevumu piedziņu nosakāms termiņš labprātīgai izpildei - desmit dienas no sprieduma spēkā stāšanās dienas.

Rezolutīvā daļa

Saskaņā ar Civilprocesa likuma 8., 97., 193., 204.[1] un 432.pantu Civillietu tiesas kolēģija

nosprieda

apmierināt Rīgas tiesas apgabala prokuratūras prasību Latvijas valsts Finanšu ministrijas personas interesēs pret /pers. A/ un SIA "/Nosaukums A/" par darījumu atzīšanu par spēkā neesošiem, nostiprinājumu dzēšanu zemesgrāmatā un īpašuma tiesību atzīšanu uz nekustamo īpašumu.

Atzīt par spēkā neesošiem 2010.gada 15.septembrī un 2010.gada 16.septembrī starp /pers. A/ un SIA "/Nosaukums A/" noslēgtos pirkuma līgumus par nekustamā īpašuma /adrese A/ (katrā līgumā pa 1/2 domājamai daļai), kadastra Nr./kadastra numurs/, pirkumu.

Izbeigt SIA "/Nosaukums A/", reģistrācijas Nr./reģistrācijas numurs/, īpašuma tiesības uz nekustamo īpašumu /adrese A/, kadastra Nr./kadastra numurs/, kas nostiprinātas Jūrmalas pilsētas zemesgrāmatas nodalījumā Nr./numurs/.

Atzīt īpašuma tiesības uz nekustamo īpašumu /adrese A/, kadastra Nr./kadastra numurs/, Latvijas valstij Finanšu ministrijas personā, reģistrācijas Nr.900000147724.

Piedzīt no SIA "/Nosaukums A/", reģistrācijas Nr./reģistrācijas numurs/, valsts ienākumos valsts nodevu 1 735,90 *euro*, nosakot, ka tā iemaksājama Valsts kases kontā Nr.LV55TREL1060190911200, kā saņēmēju norādot Valsts kasi, reģistrācijas Nr.90000050138, un iemaksas mērķi: valsts nodeva civillietā Nr.C04301111.

Piedzīt no SIA "/Nosaukums A/", reģistrācijas Nr./reģistrācijas numurs/, valsts ienākumos ar lietas izskatīšanu saistītos izdevumus 30,50 *euro*, nosakot, ka tie ir iemaksājami Valsts kasē, konta numurs LV51TREL2190458019000, kā saņēmēju norādot Tiesu administrāciju, reģistrācijas numurs 90001672316, un iemaksas mērķi: 21499, ar lietas izskatīšanu saistītie izdevumi civillietā Nr. C04301111.

Noteikt, ka maksājuma dokumenti par valsts nodevas un ar lietas izskatīšanu saistīto izdevumu samaksu valsts ienākumos tiem paredzētajā kontā sprieduma labprātīgas izpildes gadījumā nekavējoties iesniedzami Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas kancelejā.

Spriedumu SIA "/Nosaukums A/" var pārsūdzēt kasācijas kārtībā Senātā 30 dienu laikā no sprieduma pasludināšanas dienas, bet /pers. A/ - 30 dienu laikā no sprieduma noraksta izsniegšanas dienas, iesniedzot kasācijas sūdzību Rīgas apgabaltiesā un iemaksājot par to drošības naudu Augstākās tiesas depozīta kontā Nr.LV83TREL8280010000000.

Tiesnese Agnese Veita

Tiesnesis Gvido Ungurs

Tiesnese Dace Kantsone